

שמוע בקוליה, והיינו, לפי שהאבות הטעינו הקב"ה בערו"ח מעין עולם הבא, והיי' לעתיד לבוא כתיב¹ וקבה חטובב גבר. וזהו משי"ע בשדה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, שקאי' על כל פרטי המדינות. דהנה, מאה שנה קאי' על בחי' הכתר, שהו"ע התחלת הגילוי של מציאות אור מחוץ להעצמות, כידוע בענין המספרים שמאות קאי' על הכתר. ואף שלפעמים מצינו² שגם מספר אלף ורובה כ"ו קאי' על הכתר, הרי זהו בבחי' הכתר כפי שהוא לעצמו, אבל בחי' הכתר כפי שנעשה שרש ומקור לנאצלים, בחיי אריך, הוא במספר מאה, שהרי מספר מאה הוא עשר כלול מעשר. שזהו תכלית השלמות, והו"ע בחי' הכתר כפי שהוא (לא רק בבחי' נקודה וספירה, אלא גם כפי שהוא) בבחינת פרצוף, שיש בו כל פרטי המדינות שכללותם הוא מספר מאה. ומ"מ נאמר (מאה) שנת, לשון יחיד, כי הכתר שבתחתון, ולכן גם בחי' התחונה שבמאציל, אף שהיא בחי' תחתונה כלכל, שזהו שנקרא שנה, שמורה שיש לו שייכות לגדר הזמן, הרי היא קאי' על חכמה ובינה, שאין בהם השלמות ועשר פעמים עשר, אלא רק התכלית מעשר, ולכן הם במספר עשרים כלכל. והו"ע המוחין, שהם בבחי' השנה, היינו, שיש להם כבר שייכות למציאות היש כו'. ומ"מ גם בהם נאמר (עשרים) שנה, לשון יחיד, כי המוחין הם ראשית התחונה מצאיות היש, והיי' יודע שהתחונה היש היא ככה העצמות דוקא, שהוא לכדו בכחו ויכלתו לברוא יש מאין³, ולכן נאמר שנה לשון יחיד (שהרי העצמות הוא למעלה מכל התחלקות, ולמעלה גם מבחינת אחד ויחיד כו'). ומ"ש ושבע שנים, קאי' על בחינת המדות, שעל דם היא הנהגת העולמות וכמ"ש⁴ זכור וחמיד גו' וחסדיך כי מעולם המה. וכיון שהנהגת העולמות היא ע"י ריבוי הקוין, וכדאימא במדרש⁵ שאם הי' העולם נברא מבחינת החסד לבד איז היו חסאיך סגיאין, ואם הי' מבחינת גבורה כלכל לא הי' העולם יכול להתקיים, ולכן צ"ל ריבוי הקוין, חסד וגבורה וגם התפארת

(8) וירא כא, יב (ובפרש"י). וראה לקו"ת
 (13) תניא אגרי"ק ס"ב.
 (14) תהלים כה, ג. וראה סה"מ תשי"ז ע.
 (9) ש"פ טו, סע"ב.
 (10) ירמ"י לא, בא.
 (11) ראה ביאורו' ותו"ח שם.
 (12) לקו"ת ברכה צט, א.
 (1) ריש פרשתו (כג, א).
 (2) ח"א קכא, ב ואילן.
 (3) וישלח לת, ט.
 (4) קכב, ב.
 (5) נח ט, כא.
 (6) לך יג, א.
 (7) ראה ביאורו' לארמו"ח דאמצעי פרשתו קלא, ב יאילן, תו"ח שם קפג, ב ואילן.

בס"ד, ש"פ חיי שרה, מפר"ח כסלו, ה'תשי"ב
 (הנחה בלתי מוגה)

ויריין חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, והקשה בזה, מאי שנא הכא שרה דכתיב מיתתה באורייתא מכל נשי דעלמא דלא כתיב הכי מיתתן באורייתא, איך חייא ולא, והכתיב ותמת רחל וכו', איך יוסי בכולתו לא כתיב כמה דכתיב בשרה דאחמר ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים שני חיי שרה, דא בכולתו לא אחמנון יומין ושנין כמו לשרה, בכולתו לא כתיב פרשתא חזיא בלחודתא כמו לשרה, וממשיך בזה, דאחז חזא לעלמא אחדבקה בהאי חזיא ואטיל בה זודמא וגרמא מוחא לעלמא ולכעלה, אחא נח לעלמא מה כתיב כ"י וישת מן היין וישכר ויתגל גו', אחת שרה ונתת וסלקת ולא אחדבקה כ"י, כד"א ועל אבסו ממציים הוא ואשתו וכל אשר לו, ובגין דאבדום ושרה לא אחדבקה כ"י, בגין כך זכתה שרה לחיים עילאין לה ולכעלה כו', ועל דא ויהיו חיי שרה, דזכתה בהו בכולתו, ולא כתיב בכולתו נשי ויהיו חיי חוה וכן ככלא, היא אחדבקה בחיין ועל דא דיילה הוה חיין. וצריך להבין, דמאחר ששאלה זהוה היא מאי שנה שרה מכל נשי דעלמא (משא"כ באנושים מצינו שנאמר בהם לשון ויהיו חיי גו', כמו באברהם ישמעאל יצחק ויעקב) אי"כ למה הוכח בהמשך הדברים הא דאחא נח לעלמא וכו'. ומשמעות הענין, שכל זה הוא ענין אחד, דזה שקלקלה חוה להבין מ"ש בספר הכתוב שני חיי שרה, דלכאורה הוא כפל לשון, שהרי כבר נאמר לפני זה ויהיו חיי שרה מאה וגו'. וכיתו אינו מובן, ע"פ המבואר בדודשי חסידות בענין משי"ע בשרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, שזה מורה על שלמות הביורו ככל המבחינות שנעשה ע"י שרה דוקא. ומהקדם הידוע שעיקר הביורו נעשה ע"י האמהות דוקא, שזהו משי"ע בשרה (שהיא הדאשונה מדי האמתות) כל אשר תאמר אליך שרה

(1) ריש פרשתו (כג, א).
 (2) ח"א קכא, ב ואילן.
 (3) וישלח לת, ט.
 (4) קכב, ב.
 (5) נח ט, כא.
 (6) לך יג, א.
 (7) ראה ביאורו' לארמו"ח דאמצעי פרשתו קלא, ב יאילן, תו"ח שם קפג, ב ואילן.

תפלה, שיש בה שני עיניים, ההתבוננות והכנה והשגה באלקות, והתענוג והשמחה באלקות, הנה ההכנה וההשגה הם רק כלי להשמחה והתענוג, שזהו עיקר העבודה הפלה. ועוד זאת, שאף שההכנה וההשגה והשמחה והתענוג באים כאחד, וכאשר מביץ ומשיג את הדבר, ה"ז גודם להענוג ולשמחה, מ"מ, חלוקים הם בעניניהם ומצד שורשם, דענין ההכנה והשגה אינו תופס בהעצמות, כי השכל שלמטה אינו בערך כלל לשכל שלמעלה. וכמו כל הענינים שבנבואים שאינם בערך אל העצמות, וכמובא²² בענין מ"ש אברהם אבינו ואובי עפר ואפר²³, שמדת החסד שלו היא בבחינת עפר ואפר לגבי מדת החסד שלמעלה. וכ"ש וק"ו באדם המתפלל, שהשכל שלו אינו בערך כלל לבחינת השכל שלמעלה. והיינו, שהשתלשלות השכל שלמטה מהשכל שלמעלה הוא באופן שע"י ריבוי השתלשלות המדרגות נעשה שינוי המדות, וכמו בענין המדות, שהשתלשלות מדת החסד דאברהם אבינו ממדת החסד שלמעלה היא באופן של שינוי המדות. ומה מוכן שע"י הכנה והשגה איך תופסים את העצמות. משא"כ ע"י התענוג והשמחה שבהפלה, שבה מתגלה התענוג שלמעלה. וע"י המכונאיות בענין השתלשלות הכתובים זה מזה, ואף שיש חילוקי מדרגות בין הכתוב דעולם זה לכתוב דעולם שלמטה ממנו, מ"מ הרי הם משתלשלים זה מזה, שדל הוא ענין אחד. והיינו, שהאור שבכח"י ממכ"ע נמשך ומשתלשל באופן של שינוי המדות, משא"כ באור הטובב, הרי אף שגם בכח"י עינוגים ובה"י מקיף יש חילוקי דרגות, מ"מ, משתלשלים הכתובים זמ"ז, והכל הוא ענין אחד. וזהו שע"י השמחה והתענוג באלקות מתגלה בכח"י התענוג שלמעלה, וע"י מגיע בבחינת עצמות אוא"ס.

ג) ודגלה הכלי לענין השמחה הוא הביטול. והענין בה, דהנה כתיב²⁴ ויספו ענוגים בה"י שמחה, שע"י ענוה מגיעים לידי שמחה. וכפי שמבאר ר"ק מו"ח ארמ"ר בד"ה זה²⁵, דלכאורה יפלא הדבר, שח"י ענוה ושמחה הן ב' תנועות הפכיות, דענוה היא תנועה של כיוון, ולשמחה היא תנועה של התפשטות והתרחבות, ואיך אפשר שע"י הענוה יגיע האדם לשמחה. אך הענין הוא, דענוה אינה השפלת הכאה מצד פחדנות

22) תביא אגוד"ק סט"ו.
 23) וירא ית, כ"ו.
 24) וראה לקו"ר ר"פ קות. המשך תע"ב כז ואילן. וראה סה"מ שבהערה 16.
 25) וישנה ואל"ק. ועוד.
 26) ואל"ק. ה'ש"ת ע' 237 ואילן.
 27) וראה ו"ה יוספ.
 28) וראה ו"ה יוספ.
 29) ואל"ק. ה'ש"ת ע' 237 ואילן.
 30) וראה ו"ה יוספ.
 31) ואל"ק. ה'ש"ת ע' 237 ואילן.
 32) ואל"ק. ה'ש"ת ע' 237 ואילן.
 33) ואל"ק. ה'ש"ת ע' 237 ואילן.
 34) ואל"ק. ה'ש"ת ע' 237 ואילן.
 35) ואל"ק. ה'ש"ת ע' 237 ואילן.

שד"א הממוצע המחבר, לכן נאמר שבע שנים, לשון רבים. וזהו משיג בשרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, כיון שעיקר הבידוד ה"י ע"י שרה, שפעלה והתשכחה בכל המדרגות. ועפ"י יוקשה עוד יותר, שלאחרי שכבר נאמר וירדו ח"י שרה מאה שנה ועשרים שנה ושבע שנים, מה מוסיף הכתוב בהסיום שני ח"י שרה.

ב) ולרפץ זה יש להקדים תחילה¹⁶ מ"ש עבד את ה' בשמחה, שעבודה ה' צ"ל מתוך שמחה דוקא, ועד שענין השמחה הוא מעיקר העבודה. וזהו מ"ש תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה וכסוב לבב גוי ועבדת את אויביך, כלומר, שאף שה"י ענין העבודה ועבודה בשלמות, מ"מ, כיון שהעבודה הייתה כלי שמחה, לכן מגיע על זה העונש דעבדת את אויביך. ולכאורה יקשה ביותר, דכיון שהיתה עבדות ה' בשלמות ורק ה"י חסר ענין השמחה, הרי החסרון דענין השמחה ה"י צריך לגרום רק למיעוט השכר, אבל לא לעונש. ומה מוכח, שהשמחה היא מעיקר העבודה, ולכן כשחסר ענין השמחה, הרי זה כאלו לא עבד עבודתו כלל, ולכן מגיע על זה עונש. וזהו גם מה שפנינו בכתיב האר"ל¹⁷, שכל המדרגות שזכה להם האר"ל ה"י ע"י שמחה של מצוה דוקא.

וכיצור הענין הוא, דהנה, תכלית הכוונה היא שנתארה הקב"ה להיות לו ית' וידה בתחנותים²⁰, דענין הדירה הוא המשכת עצמות א"ס ב"ה, והמשכת העצמות היא ע"י שמחה דוקא, ולא ע"י חכמה ודאגה, כ"י, ע"י הכנה והשגה תופסים רק בבחינת האלקות לפי שהוא נתפס בהכנה והשגה, ודוקא ע"י השמחה מגיעים אל העצמות. ודוגמא לדבר בעבודה התפלה שהיא עיקר העבודה, כמאמר רז"ל²¹ איזהו עבודה שכלב זו

16) בכל הבא לקמן — ראה ד"ה ויהי
 ח"י שרה עטר"ת (סה"מ עטר"ת ע"פ ואל"ק).
 17) וראה ד"ה תחת אשר לא עבדת גוי במאמר
 אוד"ה תקי"ב ח"א ע"י עה ואל"ק; ד"ה תג"ל
 במאמר אודמ"ר ואמצעי ובר"ס ח"ב ע"י
 תופס ואל"ק. המשך תג השבועות תרצ"ו
 (סה"מ תרצ"ו—ס"ט ואל"ק. ה'ש"ת ע'
 225 ואל"ק). ד"ה עבד את ה' בשמחה
 תרצ"ט (סה"מ תרצ"ט ע' 96 ואל"ק). ד"ה
 ויהי ח"י שרה תשי"ב (סה"מ תשי"ב ע' ל'
 ואל"ק) ד"ה תג"ל תשנ"א (ת"מ סה"מ חשוך
 ע' רצו ואל"ק). תשנ"ה (שם ע' רפו ואל"ק).
 18) חבלים ק"ב.
 19) הובא בספר חודים וישל"ה שם. ת"א
 תולדות כ"ב. ובכ"מ.
 20) וראה תתונא נשא טו. בתוקפות ג.
 במדב"ר פ"י"ג, ג. ת"א פל"י. ובכ"מ.
 21) ותנוה' ב' מע"א.

ביטול, מה, הרי הביטול עצמו הוא במורגש (מקצוץ אנווייזן דעם ביטול), שזוהו ראו מה, ראו שאני בטל. והוי"ע קליפת נוגה דאציילות, והיינו, שבבעולם האצילות ששם לא ינווד ריעיג, הנה ענין הקי"ג הוא שהביטול הוא במורגש. אך עיי' ריכוי השתלשלות נמשך מזה בחיי קי"ג דיעשי, שהיא הממוצע לרע גמור. וכן הוא בענין השמחה, שכאשר השמחה היא במורגש, אזי אפשר שיצא מזה ענין של רע גמור, וכפי שדוראים באיש רע בעצם, שבעת השמחה נפרץ גדרו ומתגלית ישותו ורשעו לעין כל, ורק מי שהוא בטל, הנה בעת השמחה מתגלה יותר הביטול שלו, שמוותו על כבודו ומתחבר עם כל אדם כו'. וזהו שהביטול שהוא כלי לשמחה צריך להיות באופן שגם השמחה עצמה אינה במורגש כלל, שאז אי אפשר שתהי' מזה ניקקה לחיצונים.

ד) וְהַנֶּהָר כל זה הוא סדר העבודה כפי שהוא מצד הכריאה באופן שעולם על מילואו נברא³⁴, שהעבודה צריכה להיות בשמחה אלקית בלי הרגש עצמו, וזהו"ע השייך לכל אחד, כיון שאין זה ענין של הידור וכרי"ב, אלא מעקרי העבודה. משא"כ לאחרי חטא עץ הדעת, שאז אפשר שתהי' השמחה במורגש. והענין בזה, דהנה יודע³⁵ שחטא עה"ד הי' בענין ההרגשה, וכמ"ס³⁶ ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאווה הוא לעיניו ותחמד העץ להשכיל, שזהו"ע ההרגשה, והיינו, שאע"פ שבהיות אדח"ד כגוי"ע הי' שייך רק להשכלות רוחניים כו', הנה החטא הי' שרצה להשכליל³⁷, והיינו, שההשכלה היזה במורגש, ועיי' ההרגשה נעשה מקום ליניקת החיצונים כו'. וכזה יוכן סיבת האפשרות לחטא עה"ד, דלכאורה, כיון שאדח"ד הי' ראשו בכריאה ונזופו ביצירה ורגליו בעשיי (דקדושה)³⁸, א"כ, אין הי' שייך אצלו ענין של חטא. אך הענין הוא, שסיבת החטא הייתה מצד ענין ההרגשה כו', כנ"ל. ומה מוכן, שלאחרי חטא עה"ד הנה גם השמחה בעבודת ה' היא באופן שיכולה להיות במורגש. וכיון שכאשר השמחה היא במורגש יכול להיות מזה ניקקה לחיצונים, לכן, אי אפשר שתהי' העבודה בשמחה אצל כאו"א משראל, כי לאו כל מוחזא סביל דא שותי' שמחה אלקית בלי הרגש עצמו, כי אם בצדיקים דוקא, משא"כ אצל

33 תהלים ה, ה. לקי"ת במדבר ג, ג.
 34 ב"ר פיי"ד, ז, וראה שם פיי"ב, ג, פיי"ג.
 35 ג (ביפ"ת שם).
 36 ראה מאמר אדח"ד אחרון לאוניא ע' וראה עין חיים שעו' לט (שער מ"ז ומ"ח) נה ואלין. סה"ע עו"ת ע' פט ואלין.
 37 דודש א בסופו.
 38 ראה מקומות שצויינו בתורה 35.

הנפש שאינו מוצא טוב בפשטו, אלא ענין הענוה הוא מצד העדר הרגש עצמו, דהגם שידוע מעלות עצמו אינו מוחשב את עצמו למציאות. והיינו לפי שידוע שכל מעלותיו אינם ככח עצמו, ואין זה אלא מה שנוהגין לו מלמעלה. וכמו ענין האמונה והארבה כו', הרי האמונה היא ירושה לנו מאבות אבינו, וכן האהבה המטוהרת (שנכלל בה גם יראה) היא בירישה מאבות³⁹, ועד"ז בנוגע לכל שאר המעלות. ועיי' שמציעו במשה דכתיב ביי"ב⁴⁰ וראיש עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה, שאף שרדע גודל מעלותיו כו', מי"ג הי' עניו, כיון שחשב שמעלות אלו אינם מצד יגיעתו, אלא מפני שנוהגו לו במתנה מלמעלה, ואילו היו ניתנים לדולתו הי' גי'כ במדרגה זו, ואולי הי' עוד במדרגה נעלית יותר. וענוה זו היא כלי לענין השמחה. דהנה, ענין השמחה הוא כאשר מקבל מתנה דוקא, וזוין עתק שלא עמל בו⁴¹. ולכן, הנה מי שמרגיש את מעלת עצמו, אין השמחה שלו בשלימות, כי כל מה שיש לו הרי הוא חושב שמגיע לו (ער הא"ט דא"ס פארדינט), וכפרט כאשר חטר לו דבר, שאז הוא בעצבות, כיון שחושב שמגיע לו כו'. ודוקא מי שיש בו מדת הענוה, היינו, דאף שידוע מעלת עצמו, מי"מ הוא בביטול, בידעו שמעלותיו ניתנו לו מלמעלה, ואם היו ניתנים מעלות אלו לדולתו הי' עוד יותר טוב ממנו, אזי השמחה אצלו היא בשלימות, ששמח על כל מה שיש לו, בידעו שאין זה מגיע לו, וגם אם חטר לו איזה דבר, אין זה גורם לעצבות, כיון שאינו חושב שמגיע לו יותר ממה שיש לו, ואדובה, גם מה שיש לו הרי הוא חושב שלא מגיע לו, ומקבל זאת במתנה מלמעלה.

וכפרטיות יותר, הנה הביטול שהוא כלי לשמחה צריך להיות באופן שגם השמחה עצמה היא שמחה אלקית בלי הרגש עצמו. דהנה, כאשר השמחה היא במורגש, שמרגיש ששמח ומתענג בזה, הנה מצד תנועת התהפכותו שבענין השמחה, וכידוע ששמחה פורצת גדר⁴², אזי יכול להיות שעיי' ריכוי השתלשלות יהי' מזה ענין של ניקקה לחיצונים. וכיון שאפשר להיות מזה ניקקת החיצונים, הרי זו הוכחה שגם במדרגת הקדושה אין זה בתכלית השלמות. ועיי' המבואר⁴³ בענין ופילגשו ושמה ראומה⁴⁴, ראומה אחריות ראו מה, שעם היותו כבחי'

39 נחבאר בסה"ע תורה"י סי"ע רמב ואלין.
 40 וכל"מ.
 41 בהעלותך יב, ג.
 42 ראה תהי' פל"ג.
 43 ראה תהי' פל"ג.
 44 ראה תהי' פל"ג.

בינה, שהו"ע ההשגה. וידוע⁴⁵ שבהשגה יש ב' אופנים, השגת החיוב והשגת השלילה. השגת החיוב היא שמשיג את הדבר עצמו, וכאופן שהשכל תופס ומקיף את המושכל והמושכל נתפס בשכל⁴⁶, והיינו, שהשכל אינו יוצא ממעמדו ומצבו אלא בהיותו במעמדו ומצבו הרי הוא תופס את המושכל. אבל השגת השלילה היא באופן שאינו יודע את הדבר כלל, ויודע רק שזוהו דבר מופלא, ובהו גופא אינו יודע מהות הפלאה הדבר, וכל ידיעתו אינה אלא שיודע שזוהו דבר מופלא. וזהו בחי פנימיות בינה, שמשותתו לבחי' החכמה בענין ביטול ההשגה, שיוצא מהשגתו. וזהו שנוח רצה לתקן את חטא עה"ד (ענין ההרגשה) ע"י ענין יין, בחי' פנימיות בינה, היינו ע"י הביטול שבהשגת השלילה. אמנם, מה כתיב ב"י וישת מן היין וישכר גו', שעם היות שזוהו ג"כ העדר ההרגשה, מ"מ, אין זה מצד הביטול, אלא מצד הבילבול ושכרות, שמסתלק דעתו והרגשותיו. כ"י, ולכן לא נעשה על ידו תיקון חטא עה"ד.

אמנם את שרה לעלמא ונחתה וסלקת וכו', היינו, שדוקא ע"י שרה שהיתה בזמן דשני אלפים תורה⁴⁷, נעשה תיקון חטא עה"ד. והענין הוא, דהנה, שרה היא לשון שורה, בחי' המלכות. וזהו ששרה נחתה, דלהיותה בחי' מלכות, יכולה לירד גם במדיניות האחרונות, אבל שרה נחתה וסלקת, שגם בירידתה למדיניות התחתונות הרי היא חזרת ועולה למעלה עם כל הכיזורים שמבדרת כ"י. וזהו מ"ש ויעל אברם ממצרים הוא ואשתו גו', ועיקר הרבוחה הוא ששרה עלתה משם, כ"י רבונגע להכרהם, להיותו בחי' אבר מ"ד⁴⁸, בחי' הביטול דחכמה, אין רבותא שהי' אצלו ענין העלי', אלא הרבוחה היא בנוגע לשרה, שעם היותה בחי' המלכות, שם כ"י, מ"מ, נחתה וסלקת. וטעם הדבר, כ"י, עם היות שבחי' המלכות היא כבחי' יראה תתאה, שהיא כבחי' ביטול היש בלבד, ולא כמו יראה עליאה, בחי' החכמה, שהיא כבחי' ביטול במציאות, מ"מ, הרי זה ביטול היש דקבלת על מלכות שמים שהיא כבחי' הנחת עצמותו, ולא כמו ביטול היש שע"י השגה (כפי שנוח רצה לפעול ע"י השגת השלילה, כנ"ל). שהיא כבחי' יש. והיינו, שענין ששרה היתה עם אברהם, נמשך ביראה תתאה שבה היראת יראה עליאה דאברהם, ולכן היתה יכולה לתקן את חטא עה"ד, ע"י המשכת הביטול גם בעבודה שבתו"י מורגש, שזוהו אופן העבודה שלאחר חטא עה"ד, כנ"ל.

45 ראה ע"פ ט. א. (47) ראה חז"ל ד, רש"א. (48)
46 לקי"ת פקודי ג. ד. ג. ובי"מ. (47)
47 ראה חז"ל פ"ה. (46)

שאר בני צ"ל ענין השמחה רק בפנימיות, אבל בחיצונית צ"ל ענין היראה וקבלת עול דוקא, וכמ"ש⁴⁹ ונליו ברעדה. ואף שלכאורה יפלא אך אפשר להיות חיבור ב' ענינים אלו, שמחה ורעדה, בבת אחת, הרי יודע תב"אור בזה⁵⁰, שזוהו כמשל העבד העובד את רבו בקבלת עול בתכלית, שבטל לגמרי לרבו עד שאינו מציאות לעצמו כלל, הרי אף שמצד עצמו אינו שייך לשום הרגש כלל, ולא שייך שיהי' לו איזה תענוג בעבודתו, מ"מ, מצד שלמות קבי"ע נעשה גם תענוג בעבודתו, אלא שאין זה תענוג שליו, כ"י אס, התענוג של האדון, דכ"יך שהאדון מתענג ושמח בעבודת העבד, לכן גם העבד מתענג ושמח מהתענוג של האדון. ומזה מובן גם בעבודה האדם, שאפשר להיות ב' התענוגות: דשמחה ורעדה, ודיינו, שמצד שלמות הקב"ע (רעדה) נעשה גם ענין השמחה, כ"יך שענין נשלמת הכוונה העליונה דעשיית דירה לו יתי' בתחתונים, אלא שהשמחה היא בפנימיות, ובהתגלות הו"ע היראה וקבלת עול.

ה) וְעַפְיָן יוֹבֵן מִ"ש בְּהַר בְּהַר דְּאִתָּה חוּת לְעֵלְמָא אַחְדָּבְחָת בְּהַר חוּרָא וְאַטְיִל בְּה זֹהוּמָא וְגַרְמָא מוּחָא לְעֵלְמָא וְלִבְעֵלָה, אַתָּה נַח לְעֵלְמָא כִּי אַתָּה שְׂרָה לְעֵלְמָא כִּי, שְׂכַל זֶה הוּא עֵינֵן אַחַד, שְׂהַקְלָקוּל דְּחַוָּה וְדַקְלָקוּל דְּנַח נַחְמֵקָן עֵי שְׂרָה. וְהַעֲנִין בְּזַה, דְּהַנָּה, הַקְלָקוּל דְּחַוָּה (שְׂבֵא עַלִי נַחַש וְהַטוּל בְּה זֹהוּמָא⁵¹, וְעֵינֵי קְלָקְלָה לְעַצְמָה לְבַעֲלָה וְלִכְל הַדּוּרֹת הַבְּאִים לְאַחֲרֵי) קְשׁוּר עִם כְּלָלוֹת הַעֲנִין דְּחַטָּא עַה"ד, שְׂהוּוִי עֵי הַהַרְגָּשָׁה כְּנִי"ל. וְהַזֵּה גַם מַה שְׂלֵאֲחֹרֵי חַטָּא עַה"ד כְּחֵיב⁵² וְיִשְׁלַחְהוּ הִיא מִגֵּן עֲרִין לְעַבְדוּ אַת הָאֲדָמָה אֲשׁוּ לִוְקָה מִשָּׁם, כְּדִי לְבַרֵךְ אֶת הַנִּיצוּצוֹת בְּמִקְוִים שָׂהִם, בְּדַרְךְ מַלְמָטָה לְמַעֲלָה, וְלֵא כְּאוּפֵן שְׂהַבְּכִירוּר נַעֲשֵׂה בְּדַרְךְ מַמְלִיא, בְּדַרְךְ מַלְמַעֲלָה לְמַטָּה, כְּפִי שְׂהוּי בִימֵי שְׂלָמָה, שְׂקִיִּמָא סִדְרָא בְּאַשְׁלֵמָתָא⁵³. וְהַיִּינוּ, דְּכִיִּין שְׂבַחְטָא עַה"ד נַעֲשֵׂה עֵינֵן הַהַרְגָּשָׁה, הַנָּה לְאַחֲרֵי צְרִיכָה לְהַיִּוֹת גַּם הַעֲבֹדָה בְּמוֹרְגֵשׁ דְּקָא, לְבַרֵךְ אֶת הַנִּיצוּצוֹת בְּמִקְוִים הִם. וְעַנִּין זֶה רִצְהָ נַח לְתַקֵּן עֵי עַבְדוּתוֹ בְּעֵינֵן וְיַטֵּע כְּרַם וְגו'⁵⁴. דְּהַנָּה, יִין הוּא בְּחִינַת

(39) תהלים ב, יא. וראה לקי"ת נצבים מז, תשי"א ע' קבב. סו"ה ויקח ה"א דשי"פ בראשית שפה זו (לעיל ע' קס).
40 ראה גם המשך חוסי"ע שיח ואילן. (43) שמו"ד פס"י. כו. ועוד. וראה לקי"ת במדבר ג, ד. ואילן. וראה גם המשך חוסי"ב ח"ב ע' תשסט. ד"ה פדה בשלום שנה זו (לקמן ע' קעד ואילן).
41 שבת קמ"א, א.
42 בראשית ג, כג. וראה גם ד"ה צו את בני ישראל דשי"פ פיתחם תשי"א (סו"ה) נח ט. כ. (44)

בט"ד. י"ט כסלו, ה'תשי"ב

(תנודה בלתי מוגה)

פרד בשלום נפשי מקרב לי כי ברבים היו עמדו, ואיחא על זה בגמרא, אמר הקב"ה כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים ומתפלל עם הצבור, מעלה אני עליך כאילו פדאני לי ולבני מבין אומות העולם, וכמבאר במפרשי הש"ס: שפדה בשלום קאי על זה שעסק בדברי שלום, דהיינו תורה, דכתיב: וכל נתיבותי שלום, וכן גמילות חסדים נמי שלום, הוא כו' (שעושה שלום בין הבריות). וצריך להבין, דלכאורה, פירוש הגמרא אינו מתאים עם הפירוש הפשוט. והנה, הפירוש הפשוט הוא שזהו מאמר דוד המלך (עבור כנסת ישראל) שהיתה אצלו פרי' בשלום. אע"פ שה"י מעמד ומצב של קרב (מקרב לי), וממשיך לבאר טעם הדבר [ולכאורה אינו מובן, אך אפשר להיות פרי' בשלום, בה בשעה שיש ענין של מלחמה, כאמרו מקרב לי, הנה על זה מבאר בהמשך הכתוב]. כי ברבים היו עמדו, כדאיחא בירושלמי שקאי על דוד בעת מלחמתו עם אבשלום, שגם אנשי אבשלום התפללו לנצחונו של דוד, ולכן פדה בשלום נפשי. ומצא, דמ"ש כי ברבים היו עמדו הוא נתינת טעם על זה שפדה בשלום נפשי. אך עפ"י אינו מובן דרשת רז"ל בגמרא שפדה בשלום נפשי קאי על העוסק בתורה ובגמ"ח כו' (שענין התורה וגמ"ח הוא סגולה לפדי' בשלום), שהרי לפי הפירוש הפשוט, הטעם על הפדי' הוא רק כי ברבים היו עמדו (שהתפללו עמו), שזהו"ע ומתפלל עם הצבור, ואין זה שייך להעוסק בתורה ובגמ"ח שלמדו רז"ל מתיבת שלום (כיון שתורה וגמ"ח עינם שלום). כיון שלפי הפירוש הפשוט קאי תיבת בשלום על אופן הפדי' (שהפדי' היתה באופן של שלום), ולא על סיבת הפדי' (שהפדי' היתה ע"י שלום, תורה וגמ"ח), ואילו סיבת הפדי' נתבארה בהמשך הכתוב כי ברבים היו עמדו. ונמצא, שיש שני פירושים בענין פדה בשלום. הא, שהפדי' נעשית ע"י ענין השלום, דהיינו תורה וגמ"ח, ויש לומר, שכזה נכלל גם ענין התפלה בצבור, דכיון שהתתפלל עם הצבור כולל את עצמו עם הצבור, הרי זה גם ענין של שלום. והכ',

- 1) תהלים נה, יט.
- 2) ברכות ת, א.
- 3) פירוש ברכות שם.
- 4) משלי ג, יז.
- 5) סוטה פ"א ה"ח.
- 6) דאה ברכות לז, רע"א.

ו **רפון** יובן מה שמסיים הכתוב וכופל שני חיי שרה. והענין הוא, שתחילה חשיב כל פרטי המדרגות בענין הספידות מלמעלה למטה, שזהו"ע מאה שנה, בחי' בתקן ואריך (כתו'), ועשרים שנה, בחי' חו"ב, ושבע שנים, בחי' זיו"ג. אך כיון שהכתיבה היא שתה"י העבודה בברי' מורגש, וגם שם יומשך ענין הביטול, הנה על זה מסיים שני חיי שרה, שההידידו דשרה הוא שעל ידה ה"י תיקון חטא עה"י, והיינו, ע"י המשכת ענין הביטול גם בברי' מורגש, והיינו, שגם בעולמות ביי"ע (החל מצולם הבריאה שהו"ע החלת המציאות) יומשך הביטול דקב"ע. וכעבודה הו"ע גילו ברעדה, כמשנתי"ל שהעבודה צריכה להיות בשמחה ודקא, אלא כיון שע"י חטא עה"י השמחה היא במורגש, לכן צריכה השמחה להיות באופן של רעדה, דהיינו מתוך קבלת עול, וכמשל העבר שעיקר עבודתו היא בקבלת עול (שהרי מצד עצמו בהפקודא יחא לי"י), ומ"מ הוא גם בשמחה, כיון שהאדון מתענג בעבודתו, כנ"ל.

ז) **רפון** ע"י שהתורה מכאולת כפרטיות את כל המדרגות דחיי שרה, מאה שנה וגו' שני חיי שרה, שהו"ע המשכת הביטול גם במורגש, ניתן הכח על עבודה זו לכאו"א מושראל, וגם בזמן הגלות, שהיא ע"ד הענין דגורשין של אדה"י מגן עדן ע"י חטא עה"י⁵⁰ וזאף שידע אינש בנפשי כו', מ"מ, ע"י ההתקשרות כאברהם כו', כמ"ש⁵¹ הביטול אל צור חוצבתם ואל מקבת כור נוקדתם הביטול אל אברהם אביכם ואל שרה תחוללכם, הנה גם בזמן הגלות אפשר להמשיך את הביטול דקב"ע, ועי"ז תוכל להיות העבודה בשמחה, שהיא משיקלי העבודה, כיון שעל ידה היא המשכת העצמות כנ"ל, וכאופן שלא תהי' מזה ינוקת ההיצטות, כיון שישנו גם ענין הקב"ע, גילו ברעדה, ועי"ז נעשה הענין דדירה בתחוננים, דהיינו המשכת עצמות א"ס ב"ה.

51) ישעי' נא, א"ב.

49) גיטין ג, א. וש"ת.
50) דאה פתיחתא דאיכ"ד.